

DRUŽBENO UPRAVLJANJE

Spori gospodarskih organizacij in organi delavskega upravljanja

S tem vprašanjem se je »Naša skupnost« že nekoč ukvarjala. Gospodarski spori pa so še naprej problem in njihovo število vsak dan narašča. Ko objavljamo ta članek, želimo poudariti še nekatere strani problema gospodarskih sporov, posebno s stališča organov delavskega samoupravljanja.

Statistični podatki naših gospodarskih sodišč kažejo, da se število gospodarskih sporov stalno veča. Od 61.085 gospodarskih sporov — kolikor jih je bilo v letu 1950 — se je to število v letu 1955 povzpelo na 253.319. V petih letih se je več kakor četverorice! Vrednost teh sporov je izredno velika. Samo v letu 1955 je znašala skupno nad 102 milijardi dinarjev. Tudi v letu 1956 opažamo isti pojav. Samo v prvem tromesečju letošnjega leta se je število gospodarskih sporov v razmerju do istega razdobja lani (35.141) več kakor podvojilo (78.619).

Ko bi tudi ne bilo drugih vzrokov, bi že samo dejstvo, da število gospodarskih sporov pri velikem številu podjetij stalno narašča, tako po številu kakor po vrednosti, zahtevalo od organov delavskega samoupravljanja, da posvetijo tudi tem vprašanjem dolžno pozornost. Če k temu dodamo, da imamo tudi tako velika podjetja, ki vodijo po 100 in celo več gospodarskih

sporov v enem letu, se postavlja vprašanje, kako je sploh mogoče, da niso niti v teh največjih podjetjih delavski sveti uvrstili še ta vprašanja na dnevni red svojih sej in da se ne vprašajo, odkod in zakaj tako veliko število sporov?

Delavski sveti ne razpravljajo o gospodarskih sporih

Res je, da odpade daleč največ teh sporov na plačilne naloge (v letu 1956 nad 70%), a to pomeni na nesporne terjatve, kjer je do tožbe prišlo predvsem zaradi zavračanja izplačila podjetja — dolžnika, ki je rano z nepravilno težnjo, da bi čim dlje uporabljali tuja obratna sredstva. To pa nikakor ne zmanjšuje potrebe, da se organi delavskega samoupravljanja bolj zanimajo tudi za ta vprašanja. Neupravičeno zadrževanje tujih obratnih sredstev je po zakonu prepovedano zato, ker se z njim povzroča škoda ne samo podjetju — upniku in družbeni

skupnosti, temveč v skrajni liniji tudi samemu podjetju — dolžniku, ki končno mora plačati vse stroške.

Periodične analize delavskega sveta na temelju poročila o rezultatu končanih sporov ali o stanju važnejših sporov, ki so v teku, bi večstransko koristile gospodarskim organizacijam. Ta poročila pa bi ne smela biti preveč strokovna.

Predvsem bi že samo ukvarjanje organa delavskega upravljanja s temi vprašanji okrepilo odgovornost pravne službe podjetja, advokatov in drugih oseb, ki delajo pri teh poslih. Ne dvomno je, da bi se zmanjšalo tudi število resničnih sporov, da niti ne govorimo o tožbah, ki se vlagajo zaradi izdajanja plačilnih nalogov. Ne bi več lahko miselno vlagali tožb, vodilni ljudje v podjetju pa bi bili mnogo bolj obzirni, ko bi sklepali, ali naj se spustijo v spor ob tožbi nekega drugega podjetja ali osebe.

Tu je treba povedati tudi to, da bi se dvignil tudi nivo zastopanja v sporih, ki jih mora voditi neko podjetje. Pravna služba podjetja, kakor tudi odvetniki, bi vlagali, če bi se zavedali, da je njihovo strokovno delo pri poslih pravnega zastopanja

imovinskih interesov podjetja pod nadzorstvom organa delavskega samoupravljanja, mnogo več truda in ni nobenega dvoma, da bi to zelo naglo pozitivno vplivalo na podjetje.

Če bi bile periodične analize o izgubljenih in dobljenih sporih, ali o pomembnejših sporih, ki so še v teku, bolj vsestranske, tedaj bi delavski svet ob tej priložnosti mogel ugotoviti tudi druge pomanjkljivosti v poslovanju podjetja. Ali se pogodbe ne sklepajo brez zadostnih priprav — s čimer se povzroča podjetju resna škoda — ali se ne sklepajo posli z nesolidnimi inozemskimi tvrdkami, ali se ne opravljajo nepotrebna in draga potovanja, ali je pravna služba podjetja dovolj močna in ali v strokovnem pogledu ustreza? Podvzemanja ustrežajočih ukrepov na temelju takih opazanj bi vsekakor moralo prispevati k napredku zastopanja imovinskih interesov podjetja.

Stroški sporov vplivajo na plače

Sodni stroški grede po pravilu na breme sredstev za samostojno razpolaganje podjetja, ki je izgubilo spor, so pa tudi primeri, da se z njimi obremenijo tudi materialni stroški proizvodnje. Tako v prvem kakor v drugem primeru (v prvem bolj neposredno, v drugem pa bolj posredno) zadenejo ti izdatki tudi sam delovni kolektiv, ker so od njihove višine v skrajni liniji odvisne delno tudi plače. Zato je delovni kolektiv tudi neposredno zainteresiran, da se podjetja ne spuščajo po nepotrebnem v tožbe, po drugi strani pa, da spore, ki jih že morajo voditi zaradi zaščite svojih imovinskih interesov — čimprej dobiro ter da se izvrši sodba.

Organi delavskega samoupravljanja bi morali posvetiti posebno pozornost vsakemu sporu z inozemstvom. Ti spori kakor tudi notranji spori večje vrednosti bi se naj predložili delavskemu svetu že pred zaključkom, med sodnim postopkom, posebno pa ob preokretih, ko se sprejme stališče za daljšo dobo, ali odloča o tem, če se naj sprejme ponudba nasprotne strani za sklenitev poravnave itd. Občasno razpravljanje delavskih svetov o stanju sporov z inozemstvom je potrebno ne samo zato, ker gre za devizna plačila, temveč tudi zato, ker morebitne naše pomanjkljivosti in napake kasneje sploh ni mogoče več ali pa mnogo težje popraviti. Tuje tvrdke se zelo pogosto poslužujejo raznih »trikov« — ti sicer v solidnem mednarodnem trgovskem prometu niso običajni — ki jim služijo kot glavna opora, da dobiro tožbo.

Več budnosti pri dogovarjanjih z inozemskimi tvrdkami

Bili so primeri, da so posamezne inozemske tvrdke, ki so izvajale velika investicijska dela v naši državi, sorazmerno s težavami pri graditvi objektov, do katerih je prišlo po njihovi krivdi, čedalje več pozornosti

posvečale pravni strani dogovorjenega odnosa. Z drugimi besedami, kolikor slabše so izvajale investicijska dela, toliko več pozornosti so posvečale pravi »advokatskega dosijeja« za vodenje bodočega spora. Pri tem so izkoristile vsako našo napako in tudi najmanjšo neupoštevanje, o čemer so takoj sestavljale pisni dokument, za primer, da bi jim bil kasneje v tožbi potreben. Nasprotno pa se neko naše podjetje ni potrudilo, čeprav je šlo za spor, ki je znašal več stotin milijonov dinarjev, da bi pravočasno in pravilno zagotovilo dokaze o napakah inozemske tvrdke, ki jih je bilo več, temveč je prišlo z enim advokatom na pogajanja z inozemcem, ki je pripeljal s seboj cel štab pravnih strokovnjakov. Očitno je, da je bilo v takem sporu potrebno, da delavski svet čvrsto vzame zadevo v svoje roke in da na temelju izčrpnega poročila pravnih strokovnjakov in direktorja podvzame ustrežajoče ukrepe zaradi zaščite imovinskih interesov svojega podjetja ali skupnosti.

Z novim zakonom o javnem pravoobravnstvu je določena obvezna registracija vseh tekočih in bodočih sporov gospodarskih organizacij z inozemstvom. Večina gospodarskih organizacij je prijavila pravočasno te spore, nekaj pa jih je še vedno, ki tega niso storile, čeprav je prvenstveni namen registracije bil, da se — razen pridobitve pregleda nad temi spori — na temelju na enem kraju zbranih izkušenj lahko nudi večja strokovna pomoč gospodarskim podjetjem pri vodenju njihovih sporov z inozemstvom.

Ne računamo dovolj s povračilom škode

Končno naj spregovorimo še o enem vprašanju, ki mu delavski sveti v večini primerov ne posvečajo dovolj pozornosti. Ko je nekemu podjetju s kaznivim dejanjem povzročena materialna škoda, se še vedno pogosto dogaja, da se podjetja ne pridružio kazenskemu postopku zaradi predložitve svojih imovinsko-pravnih zahtevkov. Ali, kolikor predložijo ta zahtevek v kazenskem postopku, pa ga sodišče napoti na pot redne tožbe, tedaj okleva z vložitvijo tožbe zaradi povračila škode, ali pa celo neupravičeno opusti vložitev tožbe.

V najnovejšem času so bili dejansko objavljeni tudi predpisi, ki dopuščajo pristojnim ljudskim odborom ali javnim pravoobravnstvom, da v takih primerih lahko vložijo tožbe v imenu gospodarskih organizacij s tem, da odločitev sodišča, do katerih pride v teh sporih, učinkujejo pravno napram ustrežajočim gospodarskim organizacijam. Kljub vsemu temu pa delavski sveti ne bi smeli izpustiti teh zadev iz svojih rok, ker je bil v teh primerih določen nastop ljudskega odbora ali javnega pravoobravnstva v imenu gospodarske organizacije prav zato, ker je vodstvo gospodarske organizacije opustilo, da bi to napravilo.

Dr. Mirko Besarović

Kadri iz industrijske šole

Izkušnje podjetja »14. oktobra« v Kruševcu

Industrijska šola podjetja »14. oktobra« v Kruševcu je začela delati leta 1947. Skladišča v vasi Pakošnici so bila preurejena v spalnice, učilnice in delavnice za 200 učencev, kolikor jih je bilo sprejetih ob začetku prvega šolskega leta. V te prostore so montirali tudi potrebne stroje, ki jih je dalo podjetje »14. oktobra«. Delovni pogoji so bili v začetku precej težavni zaradi pomanjkanja strokovnih učiteljev in vzgojnega osebja, zaradi oddaljenosti šole od mesta, zaradi slabe predizobrazbe učencev itd. Razen tega je bila šola v začetku pod upravo podjetja ter je šele kasneje dobila svojo upravo in direktorja, tako, da ima danes razen tega tudi svoj šolski odbor, izpopolnjen z razredno in šolsko skupnostjo.

Nekaj kasneje je bil internat premeščen v Dom za telesno vzgojo, učilnice in delavnice pa so ostale na vasi do konca prvega šolskega leta, ki se je kljub slabim pogojem končalo z uspehom. V naslednjem šolskem letu je bilo sprejetih 100 novih učencev, tako, da jih je bilo skupno 300. Naslednja leta so sprejemali povprečno po 50 do 70 učencev.

Ker je spoznalo pomen šole za izobraževanje kadrov, je podjetje »14. oktobra« namenilo zanjo znatna sredstva in ji omogočilo graditev novih prostorov. Tako se je ob popolnem razumevanju kolektiva počasi reševalo vprašanje dviga in šolanja delavskega podmladka. Dotlej so učenci delali in se učili na enem kraju, hranili so se na drugem, spali pa na tretjem kra-

ju in so dnevno prehodili peš po 12 km.

Šola se je čedalje bolj širila. Lani so zgradili še eno nadstropje in s tem popolnoma rešili ta problem. Industrijska šola tovarne gradbenih strojev »14. oktobra« ima danes lepe in svetle učilnice, delavnice, konstrukcijski biro, internat in prostore za kulturno in vzgojno delo.

Vse do leta 1952 so v šolo sprejemali mladince z osnovno šolo ali analfabetiskimi tečaji, danes pa je pogoj končana osemletna šola z opravljenim nižjim tečajnim izpitom. Med delom in prakso so spoznali, da učencem ne zadostuje osnovna šola, da bi obvladali program, po katerem postanejo kvalificirani delavci. Razvoj tehnike in industrije zahteva od kvalificiranih delavcev mnogo več, kakor je zahteval včasih. Zaradi solidne predizobrazbe je v zadnjih letih uspeh v šoli mnogo boljši kakor prej, to pa toliko

bolj, ker je zelo razvito tudi delo, ki ni neposredno v zvezi s šolskimi predmeti. Posebno so s precejšnjim uspehom razvijali kulturno-umetniško življenje in vzgojna dejavnost v literarni, dramski, folklorni, glasbeni, šahovski in drugih sekcijah ter klubih.

Doslej je industrijsko šolo končalo 564 mladih delavcev. Letos je bilo na zaključnem izpitu 57 učencev, od katerih jih bodo 35 zaposlili v podjetju »14. oktobra«, drugi pa bodo odšli v podjetja, ki so jih štipendirala. Skupno je bilo letos v vseh razredih 185 učencev, od katerih jih ni imelo slabe ocene 169 ali 91 odstotkov. Samo en učenec je ponavljal razred. Vsi učenci so pri praktičnem delu pokazali zelo dober uspeh.

Industrijska šola podjetja »14. oktobra« v Kruševcu je zgled dobrega razumevanja, kako je mogoče vzgajati kadre tudi brez pomoči od drugod ter z naložbo skromnih sredstev. Blizu 600 strokovnjakov — to je bilanca, s katero se lahko pohvali redko katero podjetje

M.DŽ.

Učenci Industrijske šole »14. oktobra« v Kruševcu pri pouku